

Roma Ryś-Jurek¹
Katedra Finansów i Rachunkowości
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Płynność finansowa w sektorze gospodarstw rolnych w Polsce na tle Unii Europejskiej

The financial liquidity in the agricultural farms sector in Poland as compared to these in the European Union

Synopsis. Celem badania było przedstawienie płynności finansowej w sektorze gospodarstw rolnych w Polsce na tle gospodarstw w Unii Europejskiej. Wykorzystano w nim głównie dane statystyczne z bazy FADN, które umożliwiły analizę zjawiska według krajów Unii Europejskiej w latach 2004-2009 oraz w układach według: wielkości ekonomicznej, typu rolniczego i warunków produkcji. Wykonano również badanie dla polskich regionów FADN.

Słowa kluczowe: płynność finansowa, FADN, gospodarstwo rolne.

Abstract. The aim of this research was a presentation of the financial liquidity in the sector of agricultural farms in Poland and a comparison to these in the European Union. Data from the FADN database was mainly used. It enabled an analysis of the problem by country in the European Union in years 2004-2009 and by sections of economic size, type of farm and conditions of agricultural production. A research for the Polish FADN regions was also made.

Key words: financial liquidity, FADN, farm.

Wprowadzenie

Najważniejszym bieżącym problemem podmiotów gospodarczych jest utrzymanie płynności finansowej, czyli zdolności do terminowego regulowania zobowiązań bieżących. W krótkim okresie płynność decyduje o trwaniu przedsiębiorstwa na rynku. Jak wskazują doświadczenia małych i średnich przedsiębiorstw w krajach wysokorozwiniętych, to utrata płynności, a nie ponoszenie przez nie strat, jest główną przyczyną ich upadłości. Na przykład we Francji około 60% firm ogłaszających bankructwo ma dostateczną rentowność, ale nie wywiązuje się z płatności i zobowiązań. Natomiast w Wielkiej Brytanii odsetek takich firm wynosi około 75-80% [Sierpińska i Wędzki 2008].

Specyficznym działem gospodarki narodowej jest rolnictwo, w którym płynność finansowa jest utrzymywana na wyższym poziomie niż w innych sektorach. Ponadto ocena zróżnicowania struktury majątkowej i finansowania działalności w gospodarstwach rolnych, a także zależności między określonymi poziomami płynności finansowej a rentownością funkcjonowania gospodarstw lub przedsiębiorstw rolniczych są często podejmowanymi tematami rozważań naukowych Bieniasz i Gołaś 2006 i 2008; Gołębiewska 2010; Kisielińska 2003; Wasilewski i Felczak 2011; Wasilewski i Gałęcka

¹ Dr, e-mail: rysjurek@up.poznan.pl.

2010; Zawadzka i in. 2011]. Świadczy to o konieczności podejmowania dalszych badań dotyczących płynności finansowej podmiotów gospodarujących w rolnictwie.

Celem artykułu jest prezentacja płynności finansowej w sektorze gospodarstw rolnych w Polsce na tle takiej płynności w Unii Europejskiej. Realizację założonego celu rozpoczęto od analizy porównawczej sektorowych parametrów związanych z oceną płynności finansowej, którymi były cztery wskaźniki, a mianowicie: udział aktywów obrotowych w sumie bilansowej, udział zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, wskaźnik płynności bieżącej i wskaźnik płynności szybkiej. W analizie posłużono się danymi GUS dla 2011 roku. Miała ona na celu wskazanie ogólnych różnic między branżami gospodarki polskiej. Następnie scharakteryzowano zróżnicowanie płynności finansowej w UE na podstawie danych FADN według kraju dla lat 2004-2009 oraz według wielkości ekonomicznej, typu rolniczego i warunków produkcji dla 2009 roku. Badania poszerzono o wyniki czterech polskich regionów FADN z 2009 roku. Artykuł ten stanowi kontynuację badań dla lat 1997-2004 prowadzonych przez Bieniasz i Gołaś [2008].

Relacje majątkowo-kapitałowe dotyczące płynności według sektorów gospodarki w Polsce

Duże znaczenie przywiązywane do zachowania płynności finansowej wynika z konieczności kształtowania odpowiedniego poziomu relacji majątkowo-kapitałowych. Może on być różny w zależności od udziału aktywów obrotowych i zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej przedsiębiorstwa [Bieniasz i Gołaś 2008].

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że aktywa obrotowe stanowiły w 2011 roku znaczącą część sumy bilansowej (49-72%) w takich sektorach jak budownictwo, handel i naprawa pojazdów samochodowych, edukacja, przetwórstwo przemysłowe, działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz górnictwo i wydobywanie. Natomiast w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie ich udział był mniejszy i wynosił 38,4%. Szczególnie niski udział (poniżej 20%) wystąpił w sektorze obsługi rynku nieruchomości oraz zakwaterowania i gastronomii (tab. 1). Znaczące różnice wystąpiły w odniesieniu do udziału zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej. Największe udziały miały handel i naprawa pojazdów samochodowych (49,3%), budownictwo (45,6%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (39,5%). Wyraźnie niższe poziomy tego udziału wystąpiły w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie (13,5%), dostawie wody, gospodarowaniu ściekami i odpadami, rekultywacji (12,5%) oraz w obsłudze rynku nieruchomości (9,3%).

Przedstawione charakterystyki sektorowe przekładają się na zróżnicowane poziomy relacji majątkowo-kapitałowych opisujące płynność finansową. Z danych ujętych w tabeli 1 wynika, że w 2011 roku najwyższą płynność bieżącą miała działalność w sektorze rolnictwa, leśnictwa i łowiectwa (wskaźnik 2,84), górnictwa i wydobywania (2,09) i edukacji (1,81). Gdy w analizie wyniki te skorygowano o wartość zapasów, otrzymano wartości płynności szybkiej. Okazało się, że najwyższe wartości wskaźników miały te same sektory i wyniosły one odpowiednio 2,15; 1,82 i 1,73 (tab. 1). Warto zauważyć, że w przypadku płynności bieżącej we wszystkich sektorach jej poziom przekroczył 1,00. Natomiast dla płynności szybkiej nie osiągnięto jedności w przetwórstwie przemysłowym, zakwaterowaniu i gastronomii oraz handlu i naprawie pojazdów samochodowych.

Tabela 1. Udział aktywów obrotowych i zobowiązań bieżących w sumie bilansowej oraz płynność bieżąca i szybka według branż w Polsce w 2011 roku

Table 1. Share of current assets and short-term liabilities in the balance sum and the current and quick liquidity ratios by branch in Poland in 2011

Branża	Udział aktywów obrotowych w sumie bilansowej, %	Udział zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, %	Płynność bieżąca	Płynność szybka
Ogółem, w tym:	45,1	31,1	1,45	1,08
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo	38,4	13,5	2,84	2,15
Przemysł, w tym:	42,5	28,3	1,50	1,07
- górnictwo i wydobywanie	49,4	23,7	2,09	1,82
- przetwórstwo przemysłowe	51,9	35,6	1,46	0,97
- wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	21,1	13,9	1,52	1,29
- dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	20,7	12,5	1,65	1,51
Budownictwo	71,6	45,6	1,57	1,19
Handel i naprawa pojazdów samochodowych	64,9	49,3	1,32	0,83
Transport i gospodarka magazynowa	32,3	24,3	1,33	1,25
Zakwaterowanie i gastronomia	15,4	14,6	1,06	0,91
Informacja i komunikacja	31,2	20,0	1,56	1,42
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	49,8	31,0	1,61	1,60
Obsługa rynku nieruchomości	16,5	9,3	1,77	1,46
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	44,5	39,5	1,13	1,02
Administrowanie i działalność wspierająca	44,7	37,8	1,18	1,11
Edukacja	58,0	32,1	1,81	1,73
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	30,0	26,6	1,13	1,07

Źródło: [GUS 2012], obliczenia własne.

Te dane potwierdzają specyficzne warunki prowadzenia działalności rolniczej, która kształtuje inne relacje kapitałowo-majątkowe niż w pozostałych sektorach gospodarki. Zdaje się to wynikać nie z wysokiego udziału aktywów obrotowych w sumie bilansowej, ale z mniejszego udziału w niej zobowiązań krótkoterminowych [Bieniasz i Golaś 2008, ss. 43-44].

Płynność w rolnictwie Unii Europejskiej na przykładzie sektora gospodarstw rolnych według danych FADN

W badaniu sprawdzono, czy wysoki udział aktywów obrotowych i zobowiązań krótkoterminowych wystąpił nie tylko w Polsce, ale i pozostałych krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2009. Dane dotyczące Unii Europejskiej (UE-25 dla 2004-2006 i UE-27 dla 2007-2009) zawarto w tabeli 2.

Tabela 2. Udział aktywów obrotowych i zobowiązań bieżących w sumie bilansowej w gospodarstwach rolnych w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2009

Table 2. Share of current assets and short-term liabilities in the balance sheet sum in agricultural holdings in the European Union by country in years 2004-2009

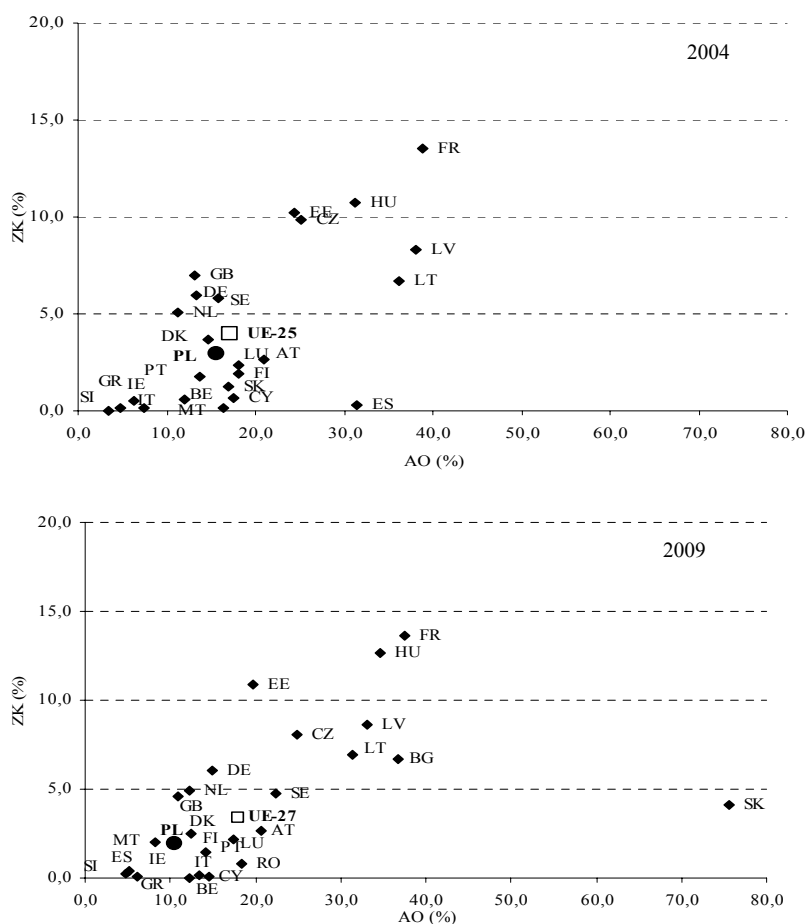
Kraj	Rok											
	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	A_O	Z_K	A_O	Z_K	A_O	Z_K	A_O	Z_K	A_O	Z_K	A_O	Z_K
Austria	20,9	2,7	20,8	2,8	21,3	2,6	21,9	2,6	22,1	2,5	20,8	2,7
Belgia	16,3	0,2	15,6	0,1	15,3	0,1	13,7	0,2	13,0	0,1	13,5	0,1
Bułgaria	36,3	6,4	33,6	6,8	36,7	6,7
Cypr	17,4	0,7	11,9	0,2	10,4	0,0	13,2	0,0	14,0	0,1	14,5	0,1
Czechy	25,2	9,8	25,3	9,7	23,9	8,9	26,5	9,0	26,7	9,6	24,9	8,1
Dania	14,7	3,7	16,1	3,7	14,8	3,4	16,3	3,3	12,3	3,1	12,5	2,5
Estonia	24,4	10,3	24,3	10,2	21,6	11,1	21,8	9,9	19,7	11,0	19,6	10,9
Finlandia	18,0	1,9	17,9	1,7	17,2	1,6	18,5	1,6	17,4	1,6	17,1	2,1
Francja	38,9	13,6	39,0	13,6	39,9	13,6	40,1	13,2	39,1	13,3	37,6	13,7
Grecja	4,7	0,2	5,2	0,2	4,8	0,2	5,1	0,1	5,0	0,2	4,8	0,3
Hiszpania	31,5	0,3	34,8	0,4	42,2	0,3	40,4	0,4	38,5	0,2	33,7	0,2
Holandia	11,3	5,1	11,2	4,5	13,1	4,7	13,8	5,4	13,6	5,4	12,3	4,9
Irlandia	6,2	0,5	4,8	0,3	4,0	0,4	4,0	0,3	4,7	0,4	5,1	0,4
Litwa	36,1	6,7	32,7	6,8	29,1	5,8	34,3	6,7	34,1	7,7	31,3	6,9
Luksemburg	18,1	2,4	16,9	2,2	17,5	2,2	17,4	2,1	17,5	2,4	17,4	2,2
Łotwa	38,1	8,3	36,3	9,0	35,8	9,2	35,9	9,6	34,5	9,8	33,1	8,6
Malta	12,1	0,6	10,6	1,8	9,4	2,5	8,9	2,3	8,6	1,9	8,2	2,0
Niemcy	13,3	6,0	13,5	6,0	14,2	6,4	14,6	6,3	14,9	7,0	14,9	6,1
Polska	15,5	2,9	15,7	3,0	17,0	3,2	17,5	3,0	17,4	3,2	10,6	1,9
Portugalia	13,6	1,7	14,6	1,7	14,4	1,9	16,5	1,7	13,4	1,4	14,3	1,4
Rumunia	25,0	1,7	21,1	1,3	18,5	0,8
Słowacja	16,9	1,2	18,3	2,0	25,6	3,5	26,7	4,4	47,0	8,5	75,6	4,1
Słowenia	3,4	0,0	3,8	0,0	3,7	0,0	5,8	0,1	6,2	0,1	6,2	0,1
Szwecja	15,7	5,8	14,4	5,2	22,2	5,2	24,6	5,9	23,4	5,5	22,4	4,7
W. Brytania	13,2	7,0	13,8	7,1	13,5	6,4	12,3	5,7	12,1	5,2	11,0	4,6
Węgry	31,2	10,7	34,8	12,2	35,3	12,9	37,3	16,7	39,3	15,6	34,7	12,7
Włochy	7,5	0,2	11,1	0,1	11,7	0,1	11,6	0,2	12,4	0,0	12,3	0,0
UE	17,1	3,9	17,9	3,8	19,6	3,6	20,0	3,6	19,7	3,7	18,0	3,4

AO – udział aktywów obrotowych w sumie bilansowej, %, ZK – udział zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, %

Źródło: [Agriculture... 2012], obliczenia własne.

W latach 2004-2009 średni udział aktywów obrotowych w sumie bilansowej w UE mieścił się w przedziale 17-20%. Wskazuje to na powolne zmiany, jakie następują w sektorze gospodarstw rolnych, gdyż według badań Bieniasz i Gołasia [2008, s. 47] w latach

1997-2004 zawierał się między 15 a 17%. Należy tu zaznaczyć, że poziom ten dla Polski według danych FADN jest wyraźnie mniejszy niż według danych GUS (tab. 1, tab. 2 i rys. 1).

AT – Austria, Be-Belgia, BG- Bułgaria, CY – Cypr, CZ – Republika Czeska, DK, Dania, EE – Estonia, FI – Finlandia, FR – Francja, GR – Grecja, ES – Hiszpania, NL – Holandia, IE – Irlandia, LT – Litwa, LU- Luksemburg, LV – Łotwa, MT – Malta, DE – Niemcy, PL – Polska, PT – Portugalia, RO – Rumunia, SK – Słowacja, SI – Słowenia, SE – Szwecja, HU – Węgry, GB – Wielka Brytania, IT – Włochy [Skróty według GUS 2013].

Rys. 1. Udział aktywów obrotowych i zobowiązań bieżących w sumie bilansowej w gospodarstwach rolnych w krajach Unii Europejskiej w 2004 i 2009 roku

Fig. 1. Share of current assets and short-term liabilities in the balance sheet sum in agricultural holdings in the European Union by country in 2004 and 2009

Źródło: tabela 2.

Należy tu zwrócić uwagę na fakt, że dane FADN dotyczą tylko gospodarstwa rolnego, a dane GUS obejmują również składniki dotyczące gospodarstwa domowego. Warto dodać, że znaczne różnice wystąpiły między poszczególnymi krajami w badanych latach. Aktywa

obrotowe stanowiły ponad 30% sumy bilansowej sektora gospodarstw rolnych w takich krajach jak Bułgaria, Francja, Hiszpania, Litwa, Łotwa i Węgry. Nie przekroczyły natomiast poziomu 6,5% w Grecji, Irlandii i Słowenii (tab. 2, rys. 1).

Tabela 3. Płynność bieżąca i szybka w gospodarstwach rolnych w krajach Unii Europejskiej w latach 2004-2009

Table 3. The current and quick liquidity ratio in agricultural holdings in the European Union in years 2004-2009

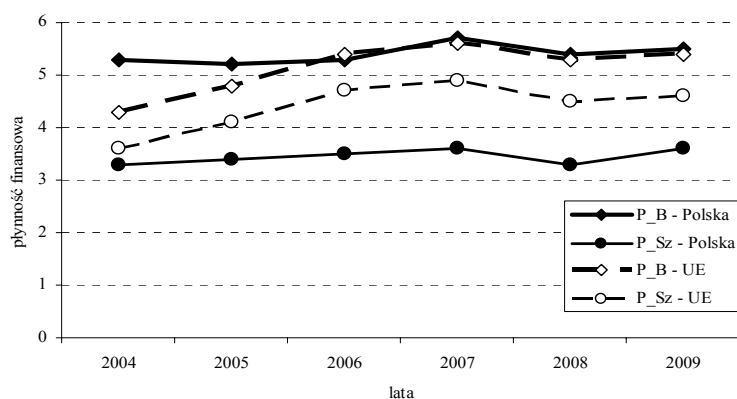
Kraj	Rok											
	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	P_B	P_Sz	P_B	P_Sz	P_B	P_Sz	P_B	P_Sz	P_B	P_Sz	P_B	P_Sz
Austria	7,8	6,9	7,4	6,8	8,2	7,5	8,6	7,7	8,8	8,0	7,8	7,0
Belgia	100,3	92,0	107,5	97,3	106,0	95,5	72,5	64,5	92,6	82,4	109,1	96,3
Bułgaria	5,7	4,9	4,9	4,1	5,5	4,8
Cypr	25,5	25,1	67,6	67,3	272,1	271,4	1464,4	1463,0	121,2	121,1	162,2	161,8
Czechy	2,6	2,0	2,6	2,1	2,7	2,2	3,0	2,6	2,8	2,3	3,1	2,6
Dania	4,0	3,6	4,3	3,9	4,4	3,8	5,0	4,3	4,0	3,4	5,0	4,4
Estonia	2,4	1,7	2,4	1,7	2,0	1,4	2,2	1,5	1,8	1,2	1,8	1,2
Finlandia	9,6	8,2	10,8	9,3	10,6	9,0	11,7	9,1	10,7	8,7	8,2	6,8
Francja	2,9	2,0	2,9	2,0	2,9	2,1	3,0	2,1	2,9	2,1	2,7	2,0
Grecja	26,7	19,9	31,9	22,3	22,7	17,3	34,3	26,6	30,0	24,6	18,7	15,2
Hiszpania	120,7	117,5	84,5	82,7	154,2	152,5	113,7	112,1	159,9	157,5	135,4	133,6
Holandia	2,2	2,0	2,5	2,1	2,8	2,3	2,5	2,1	2,5	2,1	2,5	2,0
Irlandia	12,3	11,2	14,7	13,5	10,2	9,4	13,9	12,7	11,8	10,7	12,3	11,4
Litwa	5,4	4,1	4,8	3,8	5,1	4,2	5,1	4,0	4,4	3,4	4,5	3,6
Luksemburg	7,6	7,0	7,7	7,2	8,1	7,7	8,2	7,7	7,2	6,7	7,9	7,4
Łotwa	4,6	3,7	4,0	3,4	3,9	3,3	3,8	3,1	3,5	2,9	3,8	3,2
Malta	19,5	19,5	5,8	5,4	3,8	3,5	3,9	3,9	4,5	4,5	4,0	4,0
Niemcy	2,2	2,1	2,2	2,1	2,2	2,1	2,3	2,2	2,1	2,0	2,4	2,3
Polska	5,3	3,3	5,2	3,4	5,3	3,5	5,7	3,6	5,4	3,3	5,5	3,6
Portugalia	7,9	6,3	8,6	7,0	7,5	6,0	9,9	8,2	9,3	7,3	10,0	7,5
Rumunia	14,6	12,8	16,8	14,4	22,2	18,7
Słowacja	13,8	11,0	9,0	6,8	7,4	6,3	6,0	4,7	5,6	4,1	18,3	17,4
Słowenia	116,3	67,7	96,4	51,7	129,3	79,8	97,9	40,0	53,3	19,2	118,3	44,1
Szwecja	2,7	2,3	2,8	2,4	4,3	3,8	4,1	3,5	4,2	3,6	4,7	4,1
W. Brytania	1,9	1,6	1,9	1,7	2,1	1,8	2,2	1,8	2,3	2,0	2,4	2,0
Węgry	2,9	2,2	2,8	2,3	2,7	2,2	2,2	1,9	2,5	1,9	2,7	2,2
Włochy	45,6	34,8	104,2	91,0	97,4	85,1	59,3	51,0	378,6	325,6	369,6	318,4
UE	4,3	3,6	4,8	4,1	5,4	4,7	5,6	4,9	5,3	4,5	5,4	4,6

P_B płynność bieżąca, P_Sz płynność szybka.

Źródło: [Agriculture... 2012], obliczenia własne.

Średni unijny poziom udziału zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej w latach 2004-2009 mieścił się w przedziale 3,4-3,9%, czyli był bliski wynikom z lat 1997-

2004 prezentowanym przez Bieniasz i Gołasia [2008, s. 47]. Warto dodać, że w Polsce wynosił w 2004 roku 1,9% według danych FADN, czyli był 7-krotnie niższy od poziomu wskazanego przez GUS (tab. 1). Największą rolę zobowiązania krótkoterminowe odgrywają w rolnictwie estońskim, francuskim i węgierskim, gdzie ich udział w sumie bilansowej co roku przekraczał 10%. Najmniejsze znaczenie, mierzone udziałem poniżej 1% w 6 opisywanych latach, miały w rolnictwie belgijskim, cypryjskim, greckim, hiszpańskim, irlandzkim, słoweńskim i włoskim (tab. 2, rys. 1). Znaczne zróżnicowanie struktury majątkowo-kapitałowej w krajach UE przełożyło się na ogromne różnice w poziomie obserwowanej płynności finansowej w poszczególnych krajach.

P_B – płynność bieżąca, P_Sz – płynność szybka

Rys. 2. Płynność finansowa sektora gospodarstw rolnych w Polsce i w Unii Europejskiej w latach 2004-2009

Fig. 2. Financial liquidity in the agricultural holdings sector in Poland and in the European Union in years 2004-2009

Źródło: tabela 3.

Średnio w Unii Europejskiej płynność bieżąca kształtowała się w latach 2004-2009 na poziomie około 4,5-5,5-krotnego pokrycia zobowiązań krótkoterminowych, a szybka na poziomie około 3,5-4,5 (tab. 3). W porównaniu do lat 1997-2004 nastąpił wyraźny jej wzrost, gdyż wtedy oba wskaźniki nie przekraczały 3-4-krotności tego pokrycia [Bieniasz i Gołaś 2008, s. 47]. W Polsce poziom obu wskaźników w całym badanym okresie był stabilny w wynosił około 5,5 dla płynności bieżącej i 3,5 dla szybkiej (rys. 2). Natomiast najwyższe wahania w poziomach tych wskaźników wystąpiły w takich krajach jak Belgia, Cypr, Hiszpania, Słowenia i Włochy, gdzie często wskazywały na ponad 100-krotne pokrycie zobowiązań krótkoterminowych aktywami obrotowymi (zarówno z, jak i bez zapasów). Warto dodać, że najniższe poziomy nadpłynności zaobserwowano w: Czechach, Francji, Holandii, Niemczech, Szwecji, Wielkiej Brytanii i na Węgrzech (tab. 3).

Przeprowadzona analiza dowiodła, że specyfika sektora gospodarstw rolnych polega na zaangażowaniu głównie zobowiązań długoterminowych do prowadzenia działalności rolniczej. Przekłada się to na wysoką nadpłynność sektora. Wnioski te należy uzupełnić analizą dla sektora gospodarstw rolnych według wielkości ekonomicznej gospodarstwa

mierzonej w ESU (ES6), typu rolniczego (TF 14)² i warunków produkcji (LFA). Ponadto wykonano badanie dla 4 regionów Polski według bazy FADN (tab. 4).

Analizując dane dla sektora gospodarstw rolnych z 2009 roku według ich wielkości ekonomicznej można zauważyć, że udziały aktywów obrotowych i zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej wzrastały wraz z powiększaniem się wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Dla gospodarstw bardzo małych (poniżej 4 ESU) w Polsce wyniosły one odpowiednio 8,8% i 0,6%, przy średniej unijnej 11,1% i 0,3%. Natomiast dla gospodarstw bardzo dużych (powyżej 100 ESU) w Polsce wynosiły 26,9% i 9,1%, a w UE -27 wynosiły 21,9% i 6,0% (tab. 4). Przekłada się to na spadek płynności finansowej wraz ze wzrostem wielkości gospodarstwa. Na przykład w Polsce dla gospodarstw mniejszych, od 0 do 16 ESU, płynność bieżąca wynosiła od 7,2 do 15,0, a szybka od 4,4 do 9,1. Tymczasem dla polskich dużych gospodarstw, powyżej 40 ESU, pierwsza mieściła się między 3,0 a 3,7, a druga między 2,3 a 2,5 (tab. 4). Rozpatrując dane dla UE ogółem różnice te są jeszcze bardziej wyraźne, gdyż różnica między takimi gospodarstwami jest średnio biorąc 7-8-krotna. Przyczyną jest szczególnie wysoka nadpłynność gospodarstw mniejszych, pozwalająca na prawie 30-krotne pokrycie zobowiązań krótkoterminowych aktywami obrotowymi i około 25-krotne takie pokrycie bez włączania do aktywów obrotowych zapasów (tab. 4).

Różnice w opisywanych relacjach majątkowo-kapitałowych były również zauważalne w układzie 14 typów rolniczych (tab. 4). Udział aktywów obrotowych i kapitału krótkoterminowego zróżnicował sektor gospodarstw rolnych w UE na 3 grupy³.

Pierwszą z nich stanowiły typy rolnicze o stosunkowo wysokich tych udziałach. W przypadku Polski do grupy z udziałem aktywów obrotowych w przedziale 12,1-17,9% i udziałem zobowiązań krótkoterminowych 2,0-2,6% w sumie bilansowej należały 4 typy, a mianowicie gospodarstwa rolne zajmujące się pozostałymi uprawami trwałymi, owcami, kozami i innymi zwierzętami żywionymi w systemie wypasowym, zwierzętami ziarnożernymi i innymi zwierzętami polowymi. Ich płynność bieżąca zawierała się między 4,7 a 8,8, a szybka między 2,4 a 4,6 (tab. 4). Drugą grupę typów w Polsce stanowiły gospodarstwa zajmujące się uprawami polowymi (zbożami, oleistymi i strączkowymi) i uprawami ogrodniczymi. W tej grupie średniemu udziałowi aktywów obrotowych (8,3-11,1%) towarzyszył najwyższy udział zobowiązań krótkoterminowych (3,4-3,9%) w sumie bilansowej, co przełożyło się na około 2-krotną nadpłynność tej grupy. W Polsce trzecią grupę stanowiło aż 6 typów o najniższych obu udziałach, odpowiednio 8,6-11,0% oraz 1,1-2,2% i należały do nich gospodarstwa zajmujące się bydłem (mlecznym, hodowlanym, tucznikami), krowami mlecznymi i uprawami trwałymi (drzewami i krzewami owocowymi z cytrusowymi włącznie) oraz mieszaną produkcją (3 typy). Ich płynność bieżąca pozwalała na około 4-9-krotne pokrycie zobowiązań krótkoterminowych aktywami obrotowymi (tab. 4).

Dla średniej obserwowanej w UE-27 w 2009 roku pierwszą grupę, o wysokich udziałach aktywów obrotowych (19,6-30,3%) i zobowiązań krótkoterminowych (4,3-7,7%), stanowiły 4 typy. Były nimi gospodarstwa z winnicami, zwierzętami ziarnożernymi,

² W bazie danych FADN można dane grupować według najpopularniejszego typu rolniczego TF8, który opisuje 8 podstawowych typów rolniczych gospodarstw rolnych. W tym badaniu wybrano mniej popularne grupowanie według TF14 na 14 typów [Agriculture... 2012].

³ W badaniach Bieniasz i Gołasia [2008, s. 50] powstały dwie grupy: pierwsza o wysokich udziałach aktywów obrotowych i zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej i druga o niskich.

uprawami ogrodniczymi i typ mieszany z różnymi uprawami i zwierzętami. W tej grupie nadpłynność była mocno zróżnicowana. Drugą grupę stanowiły 4 typy o niższym udziale aktywów obrotowych (13,6-17,4%) i średnim udziale zobowiązań krótkoterminowych (3,1-3,6%) w sumie bilansowej. Do tej grupy zaliczały się gospodarstwa zajmujące się: uprawami polowymi (zbożami, oleistymi i strączkowymi); mieszaną produkcją z przewagą zwierząt; innymi uprawami polowymi oraz krowami mlecznymi. Ich wskaźnik płynności bieżącej zawierał się między 4,5 a 4,9, a szybkiej między 3,8 a 4,3. Trzecią grupę stanowiło 5 typów rolniczych, o średnim udziale aktywów obrotowych (15,7-17,5%) i najniższym udziale zobowiązań krótkoterminowych (0,1-2,4%) w sumie bilansowej. Do nich zaliczono gospodarstwa z pozostałymi uprawami trwałymi, gospodarstwa mieszane z różnymi uprawami, gospodarstwa z owcami, kozami i innymi zwierzętami żywionymi w systemie wypasowym, gospodarstwa z bydłem (mlecznym, hodowlanym i z tucznikami) oraz gospodarstwa z uprawami trwałymi (gajami oliwnymi). Grupę tę cechowała najwyższa nadpłynność i ze względu na tę cechę można do tej grupy dodać typ z uprawami trwałymi w postaci drzew i krzewów owocowych (z cytrusowymi).

W badaniu poświęcono również uwagę warunkom produkcji rolniczej, w jakich prowadzona jest działalność gospodarstw rolnych. Przeanalizowano trzy grupy warunków dla Polski: w strefie niekorzystnej na terenach górskich, w strefie niekorzystnej poza terenami górskimi i poza strefą niekorzystną⁴.

Tabela 4. Udział aktywów obrotowych i zobowiązań bieżących w sumie bilansowej oraz płynność bieżąca i szybka według wielkości ekonomicznej, typu rolniczego, warunków produkcji oraz wybranych regionów w Polsce i UE-27 w 2009 roku

Table 4. Share of current assets and short-term liabilities in the balance sheet sum as well as the current and quick liquidity ratio in Poland and in the EU-27 by the farm economic size, type of farm, conditions of agricultural production and region in 2009

Cecha gospodarstwa	Udział aktywów obrotowych w sumie bilansowej, %		Udział zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, %		Płynność bieżąca		Płynność szybka	
	Polska	UE-27	Polska	UE-27	Polska	UE-27	Polska	UE-27
klasy wielkości ekonomicznej (ES6)								
<4 ESU (bardzo małe)	8,8	11,1	0,6	0,3	15,0	33,2	9,1	25,7
4 <= 8 ESU (małe)	9,2	12,1	1,0	0,4	9,4	28,4	5,7	24,8
8 <= 16 ESU (średnio-małe)	9,5	18,1	1,3	0,6	7,2	29,4	4,4	27,4
16 <= 40 ESU (średnio-duże)	9,9	15,8	2,1	2,0	4,7	8,0	3,0	7,2
40 <= 100 ESU (duże)	10,4	17,7	2,8	3,8	3,7	4,6	2,5	4,1
>= 100 ESU (bardzo duże)	26,9	21,9	9,1	6,0	3,0	3,6	2,3	3,0

⁴ Baza FADN nie udostępniła średnich wyników dla UE-27 w 2009 roku według Less Favoured Areas (LFA) [Agriculture... 2012].

Tabela 4. c.d.

Table 4. continued

Cecha gospodarstwa	Udział aktywów obrotowych w sumie bilansowej, %		Udział zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, %		Płynność bieżąca		Płynność szybka	
	Polska	UE-27	Polska	UE-27	Polska	UE-27	Polska	UE-27
typ rolniczy gospodarstwa (TF14)								
uprawy polowe - zboża, oleiste i strączkowe	11,1	17,4	3,4	3,6	3,2	4,8	2,2	4,1
inne uprawy polowe	12,1	15,5	2,1	3,5	5,6	4,5	3,2	3,8
uprawy ogrodnicze	8,3	22,0	3,9	7,7	2,1	2,9	1,8	2,4
winnice	-	30,3	-	5,2	-	5,8	-	2,8
uprawy trwałe, drzewa i krzewy owocowe (z cytrusowymi)	8,9	24,8	2,2	1,6	4,0	15,9	1,6	15,2
uprawy trwałe (gaje oliwne)	-	15,7	-	0,1	-	292,6	-	282,0
pozostałe uprawy trwałe	17,9	17,5	2,0	1,8	8,8	9,6	2,4	7,6
krowy mleczne	8,6	13,6	1,5	3,1	5,7	4,5	3,7	4,1
owce, kozy i inne zwierzęta żywione w systemie wypasowym	14,3	17,3	2,5	2,1	5,6	8,3	4,6	7,8
bydło mleczne, hodowlane, tucznik	9,5	15,7	1,3	2,4	7,0	6,6	4,7	6,2
zwierzęta ziarnożerne	12,2	23,7	2,6	5,4	4,7	4,4	3,8	4,2
mieszane (różne uprawy)	10,2	17,4	1,1	2,0	8,9	8,7	5,2	7,4
mieszane (różne zwierzęta)	10,1	16,8	1,2	3,4	8,3	4,9	5,6	4,3
mieszane (różne uprawy i zwierzęta)	11,0	19,6	1,6	4,3	6,8	4,5	4,4	4,0
warunki produkcji (LFA)								
w strefie niekorzystnej na terenach górskich	10,8	·	1,0	·	10,6	·	7,9	·
w strefie niekorzystnej poza terenami górskimi	10,1	·	1,8	·	5,7	·	3,8	·
poza strefą niekorzystną	11,2	·	2,1	·	5,2	·	3,4	·
regiony								
Pomorze i Mazury	12,2	-	3,2	-	3,8	-	2,6	-
Wielkopolska i Śląsk	10,6	-	2,1	-	5,1	-	3,5	-
Mazowsze i Podlasie	9,9	-	1,5	-	6,6	-	4,1	-
Małopolska i Pogórze	10,7	-	1,2	-	9,3	-	5,4	-
ogółem gospodarstwa								
Ogółem	10,6	18,0	1,9	3,4	5,5	5,4	3,6	4,6

Źródło: [Agriculture... 2012], obliczenia własne.

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że w obu strefach niekorzystnych warunków produkcji przeciętne udziały aktywów obrotowych i zobowiązań krótkoterminowych były niższe, co przekładało się na wyższą nadpłynność. Szczególnie wysoka wystąpiła ona w strefie górskiej, gdyż pozwoliła na około 10-krotne pokrycie zobowiązań krótkoterminowych aktywami oraz około 8-krotne pokrycie ich bez wliczania zapasów do aktywów obrotowych.

Na zakończenie prześledzono opisywane relacje majątkowo-kapitałowe w 4 regionach Polski wyodrębnianych przez FADN. Były nimi Pomorze i Mazury, Wielkopolska i Śląsk, Mazowsze i Podlasie oraz Małopolska i Pogórze. Region Pomorze i Mazury wyróżnił się najwyższym udziałem aktywów obrotowych w sumie bilansowej, wynoszącym w 2009 roku 12,2% i najwyższym w niej udziałem zobowiązań krótkoterminowych równym 3,2%, przy czym średni wskaźnik płynności bieżącej w tym regionie wynosił 3,8, a szybkiej 2,6. W tym samym czasie ponad 2-krotnie wyższa nadpłynność wystąpiła w regionie Małopolski i Pogórze (tab. 4).

Podsumowanie

W sektorze gospodarstw rolnych występują inne relacje majątkowo-kapitałowe niż w innych sektorach gospodarki, przejawiające się wysoką relacją aktywów obrotowych do sumy bilansowej i mniejszym zaangażowaniem kapitałów krótkoterminowych do prowadzonej działalności rolniczej, co wpływa na wysoką nadpłynność finansową tego sektora.

Płynność finansowa sektora gospodarstw rolnych jest zróżnicowana w układzie przestrzennym, według wielkości ekonomicznej gospodarstwa, jego typu rolniczego, warunków produkcji i regionu prowadzonej działalności. Badania dla Polski wykazały, że najwyższa nadpłynność występuje w gospodarstwach mniejszych (do 16 ESU), zajmujących się bydłem, krowami mlecznymi, drzewami i krzewami owocowymi oraz mieszaną produkcją, gospodarujących na niekorzystnych terenach górskich, w regionie Małopolski i Pogórze. Najniższa płynność finansowa cechuje gospodarstwa największe (już powyżej 40 ESU), z uprawami polowymi i ogrodniczymi, ulokowanymi poza strefami niekorzystnymi, głównie na Pomorzu i Mazurach.

W stosunku do badań płynności finansowej przeprowadzonych dla lat 1997-2004 można zauważyć bardzo wolne zmiany, które następują w sektorze gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej w latach 2004-2009. Powiększył się udział aktywów obrotowych w sumie bilansowej przeciętnego gospodarstwa o około 3 punkty procentowe, przy niezmienionym prawie poziomie udziału zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej. Wskaźnik płynności bieżącej kształtował się na poziomie około 4,5-5,5-krotnego pokrycia zobowiązań krótkoterminowych, a szybkiej około 3,5-4,5-krotnego w latach 2004-2009, podczas gdy w latach 1997-2004 oba te wskaźniki nie przekraczały 3-4-krotności tego pokrycia.

Literatura

Bieniasz A., Gołaś Z. [2006]: Istota i zróżnicowanie płynności finansowej gospodarstw rolnych. *Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu* t. CCCLXXVII, seria *Ekonomia* nr 5, ss. 21-41.

- Bieniasz A., Gołaś Z. [2008]: Płynność finansowa gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej. *Journal of Agribusiness and Rural Development* nr 3(9), ss. 41-52.
- Agriculture and Rural Development. Farm Accounting Data Network. [2012]. [Tryb dostępu:] http://ec.europa.eu/agriculture/rica/database/database_en.cfm. [Data odczytu: grudzień 2012].
- Gołębiewska B. [2010]: Struktura majątkowa i finansowanie działalności w gospodarstwach rolniczych o zróżnicowanych powiązaniach z otoczeniem. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, seria Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 81, ss. 241-250.
- Kisielińska J. [2003]: Wykorzystanie metod wielowymiarowej analizy danych do oceny sytuacji finansowej gospodarstw rolniczych. *Więś i Rolnictwo* nr 4, ss. 80-98.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012. [2012]. GUS, Warszawa.
- Sierpińska M., Wędzki D. [2008]: Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Wasilewski M., Felczak T. [2011]: Strategia płynności finansowej przedsiębiorstw rolniczych w zależności od rentowności aktywów. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie seria Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 91, ss. 49-59.
- Wasilewski M., Gałęcka A. [2010]: Rentowność kapitału własnego gospodarstw rolniczych w zależności od bieżącej płynności finansowej. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie seria Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 81, ss. 231-240.
- Wykaz państw członkowskich Unii Europejskiej. [2013]: GUS. [Tryb dostępu:] http://www.stat.gov.pl/gus/5840_592_PLK_HTML.htm. [Data odczytu: luty 2013].
- Zawadzka D., Ardan R., Szafraniec-Siluta E. [2011]: Płynność finansowa a rentowność przedsiębiorstw rolnych w Polsce – ujęcie modelowe. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie seria Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* nr 88, ss. 195-207.